

केन्द्रीय विद्यालय संगठन लखनऊ संभाग

मध्यावधि परीक्षा सत्र (2023-2024) सेट-1

विषय – संस्कृत कक्षा -अष्टमी

समय: होराद्वयम् (2:30)

पूर्णांक – 60

विद्यार्थी नाम -----

रोलन.-----कक्षा एवम् वर्ग ----- दिनाङ्क: / /23

परीक्षकस्य हस्ताक्षर -----

निरीक्षकस्य हस्ताक्षर -----

निर्देशा:-

1 अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।

2 समस्ताः प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।

खण्ड क अपठित अवबोधनम्

प्रश्न 1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा दत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – 8

एकदा अमरशक्तिः नाम नृपः आसीत्। प्रजापालने अतिकुशलः सः स्नेहेन प्रजाम् अपालयत्। परं नृपस्य पुत्राः मूर्खाः अशिक्षिताः आसन्। एतस्मात् कारणात् राजा अतीव चिन्ताकुलः आसीत्। “किं करोमि? कथम् एतान् मम विद्याहीनपुत्रान् सर्वगुणसम्पन्नं करोमि? ” इति विचिन्त्य सः अग्रिमे दिवसे राजसभां प्रति आगत्य अघोषयत् - “अस्ति कश्चित् विद्वान् पण्डितः, यः मम मूर्खपुत्रान् नीतिनिपुणान् कर्तुं समर्थः भवेत्?” एतत् आकर्ष्य देवदत्तनाम पण्डितः किञ्चिद् विचार्य नृपं अमरशक्तिम् अवदत् - महाराज! अहम् एतान् राजकुमारान् नीतिशास्त्रेषु निपुणान् कर्तुं समर्थोऽस्मि। ततः ते राजकुमाराः देवदत्तेन पण्डितेन सह अगच्छन्। असौ पण्डितः पशु-पक्षि-जन्तूनां कथाभिः तेषां राजपुत्राणां विद्यालाभाय मनोरञ्जनं कुर्वन् सरलतया तेभ्यः नीतिशास्त्रज्ञानम् अशिक्षयत्।

(क) एकपदेन उत्तरत -

$\frac{1}{2} \times 4 = 2$

(I) नृपस्य नाम किम् आसीत्? -----

(II) नृपस्य पुत्राः कीदृशाः आसन्? -----

(III) राजकुमाराः केन सह अगच्छन्? -----

(IV) पण्डितः तेषां राजपुत्राणां किम् अशिक्षयत्? -----

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

$2 \times 2 = 4$

(I) नृपः राजसभाम् प्रति आगत्य किम् अघोषयत्?

(II) पण्डितः देवदत्तः मूर्खं राजपुत्रान् शिक्षयितुं किम् अशिक्षयत्?

(ग) भाषिककार्यम् -

$1 \times 2 = 2$

(I) “शिक्षिताः” इति पदस्य कृते किम् विलोमपदं प्रयुक्तम्?

(अ) गुणहीनाः (ब) मूर्खाः (स) अशिक्षिताः (द) पण्डिताः

(II) “मूर्खाः पुत्राः” अत्र विशेषणपदं किम्?

(अ) पुत्राः (ब) मूर्खाः (स) उभौ (द) कोऽपि न

प्रश्न 2. मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथां पूरयत -

½x8=4

यदि, खादितुं, तर्हि, परम्, सहसा, दूरे, तण्डुलान्, कश्चन

एकस्मिन् वने (i)..... व्याधः जालं विस्तीर्य (ii)----- स्थितः। क्रमशः आकाशात् सपरिवारः कपोतराजः यदा नीचैः आगच्छत् | तदा कपोताः (iii) -----अपश्यन् तेषाम् लोभो जातः परं राजा सहमतः नासीत् । तस्य युक्तिः आसीत् (iv)..... वने कोऽपि मनुष्यः नास्ति । (v) ----- कुतः तण्डुलानाम् सम्भवः | (vi) राज्ञः उपदेशम् अस्वीकृत्य कपोताः तण्डुलान् (vii)----- प्रवृत्ताः जाले. च निपतिताः | अतः उक्तम् ' (viii)..... विदधीत न क्रियाम्'।

प्रश्न 3. अधोलिखितानां पदानां वाक्येषु प्रयोगं कुरुत -4

- (i) आवश्यकता -----
(ii) सामग्री -----
(iii) पर्यावरण सुरक्षा -----
(iv) मौखिकम् -----

प्रश्न 4 . चित्रं दृष्ट्वा चत्वारि वाक्यानि रचयत - 4

खगाः, उद्यानम्, दोलायाम्, बालिका, हंसाः, सूर्यः, मण्डूकः, पुष्पाणि

- i. -----
ii. -----
iii. -----
iv. -----

खण्डः ग (अनुप्रयुक्त - व्याकरणम्) 16

प्रश्न 5 . अधोलिखिते सन्धिविच्छेदे रिक्तस्थानानि पूरयत-

(½x5 = 2.5)

यथा - नोक्तवती = न + उक्तवती

- 1) सहसैव = सहसा +
- 2) परामर्शानुसारम् = + अनुसारम्
- 3) कुसुमादपि = ----- + -----
- 4) विनय + उपेता = -----
- 5) प्रवृत्तोऽपि = प्रवृत्तः +

प्रश्न 6 . उचित विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत- (½x5 = 2.5)

यथा- = भिक्षुकाय धनं ददातु । (भिक्षुक)

क).....पुस्तकम् देहि । (छात्र)

ख)परितः वृक्षाः । (विद्यालय)

ग) बालकःक्रीडति । (कन्दुक)

घ) नमः । (अध्यापक)

ङ) ----- पत्राणि पतन्ति । (वृक्ष)

प्रश्न 7 . प्रकृति प्रत्ययं संयोज्य वियोज्य लिखत - 5

यथा - आ + गम् + ल्यप् = आगत्य

क) प्र + दा = ल्यप् = -----

ख) गम् + क्त्वा = -----

ग) कृ + तुमुन् = -----

घ) ----- + क्त्वा = नत्वा

ङ) त्यज् + ----- = त्यक्त्वा

प्रश्न 8. अधोलिखितानां पदानां निर्देशानुसारं शब्दरूपाणि लिखत- 3

i. राष्ट्र (सप्तमी - एकवचनम्) ----- ii. शक्ति (द्वितीया बहुवचनम्) -----

iii. गिरिशिखर (सप्तमी एकवचनम्) ----- iv. यान (द्वितीया बहुवचनम्) -----

v. पशु (सप्तमी बहुवचनम्) ----- vi. पाषाण (सप्तमी एकवचनम्) -----

--

प्रश्न 9. अधोलिखितानां पदानां निर्देशानुसारं धातुरूपाणि लिखत- 3

लट् लकारे लोट् लकार विधिलिङ्ग लकार लङ्गलकार

i . खेलसि ----- ----- -----

ii . खादति ----- ----- -----

खण्डः घ (पठित-अवबोधनम्) 24

स. निर्देशानुसारम् उत्तरत –

1/2x2=1

क) 'पुष्पात्' अस्य पदस्य पर्यायपदं पद्यांशे किं प्रयुक्तम्? -----

ख) 'सुकुमारा' अस्य पदस्य विलोमपदं पद्यांशे किं प्रयुक्तम्? -----

प्रश्न 12. रेखांकित पदानि आधृत्य प्रश्न निर्माणं कुरुत- 4

क) प्रसन्नतायाः विषयोऽयम्।

ख) अम्बिका क्रोडे उपविशति।

(ग) तडागाः संसारसागराः कथ्यन्ते ।

(घ) नद्यः सुस्वादुतोयाः भवन्ति ।

प्रश्न 13 . उचितकथानां समक्षम् 'आम्' अनुचितकथानां समक्षं च 'न' इति लिखत- 2

(क) निजनिकेतनं गिरिशिखरे अस्ति।

(ख) स्वकीयं बलं बाधकं भवति।

(ग) अहम् अविवेका भारतजनता अस्मि।

(घ) अहं विज्ञानधना ज्ञानधना चास्मि।

प्रश्न 14 . विशेषण विशेष्य पदानि मेलयत- 2.5

विशेषणपदानि

विशेष्य- पदानि

सुकुमारा

कार्याणि

समम्

भारतजनता

जघन्यम्

काले

परिवर्तिनि

कृत्यम्

सर्वाणि

जगत्

प्रश्न 15. तत्समपदानि (संस्कृतशब्दं) लिखत 2.5

i . भाई -----

ii. साथ -----

iii. मधुमक्खी -----

iv . कंजूस -----

v. लोमड़ी -----

प्रश्न 16 . मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत – 3

मञ्जूषा – एव, खलु, तथा, पुरतः, सदा, विना

i . विद्यालस्य ----- एकम् उद्यानम् अस्ति।

ii . सत्यम् ----- जयते ।

iii . किं भवान् स्नानं कृतवान् ----- ?

iv . सः यथा चिन्तयति ----- आचरति ।

v . विद्यां ----- जीवनं वृथा ।

vi . ----- भगवन्तं भज ।

